

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з педагогічної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 09 » _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

для студентів

спеціальності

231 Соціальна робота

освітньої програми

Соціальна педагогіка

освітньо-кваліфікаційного рівня

молодший спеціаліст

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 0821/21
Селуф
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2021 р.

Київ – 2021

Розробник: Винар Валентина Іванівна,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії з педагогічної освіти

Протокол від «28» серпня 2021 р. № 1

Голова циклової комісії Альона ДОЦЕНКО

Робочу програму перевірено
«04» вересня 2021 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора з навчальної роботи Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	4 /120	
Курс	3	
Семестр	5	6
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	28
Модульний контроль	4	4
Семестровий контроль	-	-
Підготовка і складання підсумкового контролю	14	16
Самостійна робота	14	12
Форма семестрового контролю	Екзамен	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування та розвиток у студентів соціально-психологічного мислення, засвоєння механізмів та прийомів соціальної перцепції та способів психологічного впливу в процесі спілкування, уміння здійснювати психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії „особистість-суспільство”, „особистість-соціальна група”, „особистість-особистість”; розуміння структури групи, динаміки групових процесів та прийомів створення сприятливого психологічного клімату у професійному середовищі; розуміння основних закономірностей входження особистості в групу, механізмів її соціалізації та десоціалізації, засвоєння статусно-рольових характеристик.

Завдання:

- ознайомити студентів з сутністю, місцем і роллю соціальної психології в системі наукового знання, її концептуальним апаратом.
- формувати у студентів основні поняття, принципи та положення соціальної психології;
- ознайомити з основними концепціями та школами соціальної психології.
- навчити застосовувати методи соціальної психології з метою дослідження соціально-психологічні явища;
- сформувати навички соціально-психологічного аналізу сучасної дійсності;
- роль соціально-психологічних досліджень у розв’язанні практичних завдань суспільства;
- сприяти становленню у майбутніх фахівців здатності вбачати та усвідомлювати соціально-психологічні проблеми особистості, її соціалізації, активізувати особистісний та творчий потенціал.
- виробити у студентів уміння використовувати прийоми і способи вербальної і невербальної комунікації для успішної взаємодії з людьми.
- формувати розуміння природи і специфіки проблем міжособистісної взаємодії людей.
- розвивати уміння аналізувати внутрішньогрупові і міжгрупові відносини, соціально-психологічні явища у великих групах.
- розуміти соціально-психологічні механізми, способи та засоби ефективного спілкування;
- усвідомлювати особливості групової діяльності людей, природу масових явищ психіки;
- застосовувати комплексні методи вивчення соціально-психологічного клімату колективу,
- знаходити адекватні способи вирішення питань, що виникають в комунікативній, організаторській сфері міжособистісних і міжгрупових взаємодій.

Дисципліна «Основи психодіагностики і корекції», як обов’язкова основа освітньої компоненти програми, забезпечує оволодіння студентами загальними, фаховими та предметними компетентностями:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
Загальні компетентності		
ЗК-1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	Модуль 1: 1-4 Модуль 2: 1-4 Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4
ЗК-2	Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.	Модуль 1: 1-4 Модуль 2: 1-4 Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4
ЗК-6	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Модуль 1: 1, 2

Фахові компетентності		
ФК-1	Знання й розуміння сутності, значення, видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного)	Модуль 1: 1-4
ФК-4	Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи й громади	Модуль 1: 1-4 Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4
ФК-17	Здатність організовувати та проводити соціально-педагогічний тренінг з різними категоріями клієнтів	Модуль 2: 4
Предметні компетентності		
	Наявність знань про основні категорії та методи соціальної психології як науки;	Модуль 1: 1,2
	Усвідомлення історичних передумов та перспектив розвитку соціальної психології;	Модуль 1: 1
	Розуміння найбільш відомих теорій та типологій особистості;	Модуль 1: 2-4
	Знання особливостей соціальних відносин та природи соціальних, емоційних і когнітивних упереджень;	Модуль 1: 3-4
	Оволодіння засобами та способами соціально-психологічного впливу в процесі спілкування;	Модуль 2: 1-4
	Оволодіння знаннями особливостей групової діяльності;	Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4
	Усвідомлення психологічних особливостей великих соціальних груп та масових явищ;	Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4
	Здатність проводити соціально-психологічні дослідження;	Модуль 1: 1,2 Модуль 3: 1-4
	Можливість застосовувати основні методи соціально-психологічного дослідження;	Модуль 1: 1,2 Модуль 3: 1-4
	Вміння налагоджувати взаємодію з різними типами особистостей;	Модуль 1: 1-4 Модуль 2: 1-4
	Здатність розрізняти невербальні прояви спілкування та ефективно будувати процес комунікації;	Модуль 1: 2-4
	Розуміння механізмів функціонування соціальних груп, структуру внутрішньогрупових і міжгрупових відносин.	Модуль 3: 1-4 Модуль 4: 1-4

2. Результати навчання за дисципліною.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент:

- використовує методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, попередження конфліктів, соціальних ризиків та складних життєвих обставин (ПРН-11);
- знає основи вікової психології, психологічних процесів, психічних станів, психологічних якостей особистості, основ соціальної психології груп і колективу (ПРН-16);
- застосовує набуті знання при наданні консультаційних психологічних та соціально-педагогічних послуг (ПРН-17);
- здатний до раціонального вибору й реалізації психологічних методик і технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в освітніх закладах та закладах соціального спрямування (ПРН-19);
- аналізує історичні передумови та перспективи розвитку соціальної психології;
- володіє знаннями про основні категорії та методи соціальної психології як науки;
- аналізує найбільш відомі теорії особистості та процес соціалізації;
- володіє засобами та способами соціально-психологічного впливу в процесі спілкування;
- аналізує особливості соціальних відносин та природу соціальних, емоційних і когнітивних упереджень;
- розпізнає особливості групової діяльності;
- розуміє різні групові явища та їх характеристики;
- розпізнає психологічні особливості великих соціальних груп та масових явищ;
- застосовує основні методи соціально-психологічного дослідження;
- володіє вмінням налагодження взаємостосунків з різними типами особистостей;
- розрізняє невербальні прояви спілкування та ефективно будувати процес комунікації;
- враховує специфіку проблем міжособистісної взаємодії у своїй практичній діяльності;
- аналізує соціально-психологічні явища у великих групах.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Аудиторна						
	усьог о	лек.	сем	пк	пр	п.п .к.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Соціальна психологія як наука.							
Тема 1. Предмет, завдання та методи соціальної психології як науки.	6	2	2			2	2
Тема 2. Особистість з погляду соціальної психології.	8	2	2			2	2
Тема 3. Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості.	7	2	2			2	2
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 1	28	6	6			6	6
Змістовий модуль 2. Соціальна психологія спілкування та міжособистісних відносин							
Тема 1. Спілкування як феномен соціальної психології.	8	2	2			2	2
Тема 2. Спілкування як комунікативний процес.	7	2	2			2	2
Тема 3. Перцептивна сторона спілкування.	7	2	2			2	2
Тема 4. Спілкування як взаємодія і соціальний вплив у спілкуванні.	6	2			2	2	2
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 2	32	8	6		2	8	8
Усього годин за семестр							
	60	14	12		2	14	14
Змістовий модуль 3. Соціальна психологія групової взаємодії							
Тема 1. Проблема групи у соціальній психології.	8	2	2			2	2
Тема 2. Соціально-психологічні характеристики малої групи.	8	2	2			2	2
Тема 3. Лідерство і керівництво у малих групах.	7	2			2	2	1
Тема 4. Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності.	7	2	2			2	1
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 3.	32	8	6		2	8	6
Змістовий модуль 4. Психологія великих соціальних груп і масових явищ.							
Тема 1. Соціально-психологічні особливості великих соціальних груп.	9	2				2	2
Тема 2. Психологічні особливості великих стійких груп.		2	2			2	1
Тема 3. Психологічні особливості великих стихійних груп.	9	2	2			2	1
Тема 4. Психологія масових явищ.	8	2				2	2
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 4.	28	8	4			8	6
Усього годин за семестр							
	60	16	10		2	16	12
Усього годин за курс							
	120*	30	22		4	30	26

* 3 урахуванням модульних контрольних робіт (8 годин)

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Соціальна психологія як наука.

Тема 1. Предмет та завдання соціальної психології як науки. 2(год).

Предмет соціальної психології. Передумови виникнення соціальної психології як самостійної наукової галузі. Перші соціально-психологічні теорії. Розвиток зарубіжної соціальної психології. Експериментально-прикладний період розвитку соціальної психології. Експериментальний етап у розвитку соціальної психології. Розвиток вітчизняної соціальної психології: радянська доба та період незалежності. Сучасний стан розвитку світової та вітчизняної соціальної психології. Проблематика та основні напрямки досліджень соціальної психології. Завдання соціальної психології.

Функції соціальної психології: методологічна; теоретико-пізнавальна; прикладна. Структура соціальної психології. Сфери застосування соціально психологічних знань. Зв'язок соціальної психології з іншими науками. Проблеми і перспективи розвитку соціальної психології.

Теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження. Методи збору та обробки інформації. Спостереження і експеримент. Опитувальні техніки (анкетування, інтерв'ю та ін.) в роботі психолога. Об'єктивні, суб'єктивні та проєктивні методи дослідження. Тести, особливості застосування тестів на практиці. Проєктивні методи та можливості їх застосування в практичній роботі. Аналіз продуктів діяльності. Тренінги, рольові ігри та соціометрія.

Ключові слова. Соціальна психологія, методологія, соціальні відносини, соціальна поведінка, соціально-психологічна реальність, соціальна психіка, теорія психології народів, теорія психології мас, теорія соціальних інстинктів, біхевіоризм, психоаналіз, гештальтизм, когнітивізм, інтеракціонізм, метод, методика, техніка, основні і допоміжні методи, спостереження, бесіда, опитувальні техніки, анкета і анкетування, тести.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 2, 9, 19, 20.

Семинар 1. Предмет, завдання та методи соціальної психології як науки.

Тема 2. Особистість з погляду соціальної психології. 2(год).

Поняття особистості. Специфіка постановки проблеми особистості в соціальній психології. Соціально-психологічна природа особистості. Взаємозв'язок соціального та індивідуального в особистості. Біологічні та соціальні чинники розвитку особистості.

Соціально-психологічна структура особистості (за А.В.Петровським, К.К.Платоновим). Соціально-психологічний тип особистості. Соціальна зрілість особистості. Загальна характеристика соціально-психологічних теорій особистості. Аналіз зарубіжних психологічних теорій особистості. Порівняльна характеристика основних моделей особистості. Основні напрямки дослідження особистості у вітчизняній психологічній науці.

Ключові слова. Індивід, індивідуальність, особистість, активність особистості, соціально-психологічна компетентність особистості, система конструктів, система рис, система особистісних смислів,, «Я-концепція», самооцінка, самоконтроль.

Семинар 2. Особистість з погляду соціальної психології. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 2, 6, 9, 11, 19, 20, 26.

Тема 3. Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Проблема соціальної установки. 2(год).

Поняття соціалізації особистості. Огляд теоретичних концепцій соціалізації особистості. Етапи соціалізації особистості. Вікові особливості соціалізації особистості. Функції соціалізації. Форми соціалізації. Сфери та інститути соціалізації. Механізми соціалізації.

Засоби соціалізації особистості. Моделі соціалізації особистості. Особливості соціалізації особистості в сучасних умовах. Проблема асоціалізації та соціальної дезадаптації особистості. Соціальний статус як показник становища особистості у суспільстві. Соціальна позиція та її вплив на поведінку особистості. Установка як елемент соціальної позиції. Поняття соціальної установки. Структура соціальної установки. Функції соціальної установки в регуляції соціальної поведінки особистості. Поняття соціальної ролі та соціальної функції особистості.

Ключові слова. Соціалізація, десоціалізація, ресоціалізація, наслідування, навіювання, переконання, рефлексія, ідентифікація, соціальна фасилітація, конформність, гендер, соціальний статус, престиж, соціальна позиція, соціальна роль, соціальний ранг.

Семінар 3. Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Проблема соціальної установки. (2год)

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 2, 3, 7, 9, 14, 19, 20.

Змістовний модуль 2. Соціально-психологічна характеристика спілкування.

Тема 1. Спілкування як феномен соціальної психології. 2(год).

Поняття спілкування у соціальній психології. Загальна характеристика спілкування. Спілкування у структурі соціальних і міжособистісних стосунків. Розвиток спілкування в онтогенезі. Потреба у спілкуванні, потреба в усамітненні. Взаємозв'язок спілкування і діяльності. Спілкування та комунікація.

Різні підходи до визначення структури спілкування. Перцептивний, комунікативний, інтерактивний компонент спілкування. Структура спілкування. Види спілкування. Рівні спілкування: макрорівень, мезарівень, мікрорівень. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна, афективно-комунікативна. Типи міжособистісного спілкування. Обмеження спілкування. Застосування маніпулятивних тактик у міжособистісному і діловому спілкуванні. Особливості спілкування у сучасному світі.

Ключові слова. Спілкування, комунікація, перцептивний, комунікативний, інтерактивний компоненти спілкування, імперативний, маніпулятивний, діалогічний типи спілкування, макрорівень, мезарівень, мікрорівень.

Семінар 4. Спілкування як феномен соціальної психології. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 5, 13, 20, 23, 25, 27.

Тема 2. Спілкування як комунікативний процес. 2(год).

Функції комунікативного аспекту спілкування. Зміст, види і форми комунікації. Характеристика компонентів комунікативного простору (суб'єкти комунікації, спільна комунікативна дія, зворотний зв'язок, спільне інформаційне поле, механізми і феномени, що гальмують чи сприяють взаєморозумінню, налагодження діалогічних відносин). Ефективність обміну інформацією.

Психологічні особливості вербальної комунікації. Вербальні засоби спілкування. Культура говоріння. Уміння слухання. Невербальні засоби спілкування: оптико-кінетичні, паралінгвістичні, екстралінгвістичні, просторово-часові. Зони міжособистісного спілкування. Чинники, які впливають на правильне трактування невербальної комунікації.

Ключові слова. Комунікація, монолог, діалогічне спілкування, міжособистісний простір, вербальні засоби спілкування, невербальні засоби спілкування, візуальний контакт, комунікативні бар'єри.

Семінар 5. Спілкування як комунікативний процес. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 5, 11, 13, 20, 23, 25, 27.

Тема 3. Перцептивна сторона спілкування. 2(год).

Поняття та зміст соціальної перцепції. Функції соціальної перцепції. Залежність сприймання від індивідуальних, статево-рольових, вікових, професійних особливостей характеристик суб'єкта сприймання. Аперцепція. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція. Пізнавальний, моральний, комунікативний егоцентризм. Бар'єри взаєморозуміння: естетичний, інтелектуальний, моральний, емоційний, Соціальний. Природа та види соціальних стереотипів.

Механізми сприймання. Механізм проекції. Ефект первинності. Ефект новизни. Ефект ореолу. Ефект пріоритету. Ефект поблажливості. Типові схеми формування першого враження. Роль емпатії та емоцій в міжособистісному спілкуванні. Феномен ідентифікації у спілкуванні. Природа перцептивних здібностей.

Ключові слова. Соціальна перцепції, аперцепція, ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція, соціальні стереотипи, ефект первинності, ефект новизни, ефект ореолу.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 5, 13, 20, 23, 25, 27.

Семинар 6. Перцептивна сторона спілкування. 2(год).

Тема 4. Спілкування як взаємодія і соціальний вплив у спілкуванні. (2год.)

Особливості взаємодії в соціальній психології. Види взаємодії: співробітництво («кооперація», «згода», «притосування», «асоціація»); суперництво («конкуренція», «конфлікт», «опозиція», «дисоціація»). Загальна характеристика міжособистісного впливу.

Види міжособистісного впливу: психологічний вплив, особистий вплив, функціонально-рольовий вплив, індивідуально-специфічний вплив, комунікативний вплив та інші. Види психологічного впливу: переконання, зараження, навіювання, наслідування.

Конформізм, нонконформізм. Конструктивні та деструктивні форми взаємодії. Поняття «конфлікт» у широкому та вузькому значенні. Класифікація та структура конфліктів. Причини міжособистісних конфліктів. Динаміка конфлікту: латентна, демонстративна, агресивна, батальна фази конфлікту. Стратегія поведінки учасників у конфлікті.

Ключові слова. Співробітництво, кооперація, згода, притосування, асоціація, суперництво, конкуренція, конфлікт, опозиція, зараження, атракція, дружба, самотність, любов, альтруїзм, агресія, фрустрація, конформізм, інцидент.

Практична робота 1. Спілкування як взаємодія і соціальний вплив у спілкуванні. (2год.)

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 5, 13, 15, 20, 23, 25, 27.

Змістовний модуль 3. Соціальна психологія груп.

Тема 1. Проблема групи у соціальній психології. 2(год).

Група як основний інститут соціалізації та реалізації міжособистісного спілкування. Співвідношення змісту понять «соціальна спільнота», «соціальна страта» та «соціальна група». Історія наукового дослідження соціальних груп. Сутність соціально-психологічного підходу до вивчення групи. Поняття соціальної групи. Ознаки та психологічні характеристики групи.

Функції групи: соціалізація, інструментальна, експресивна, підтримуюча та ін. Поняття санкцій та соціального контролю в соціальній групі. Класифікація груп в соціальній психології.

Ключові слова.

Соціальна група. композиція групи. зовнішня організація групи, внутрішня організація групи, групові норми, групові цінності, „ми-почуття”, групові атрибути, групові процеси, групові ролі, соціальний статус, групові очікування (експектації), умовна група, реальна група, велика група, мала група, організована група, стихійна (неорганізована) група, дифузна група, асоціація, кооперація.

Семинар 7. Проблема групи у соціальній психології. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 8, 10, 14, 18, 20.

Тема 2. Соціально-психологічні характеристики малої групи. 2(год).

Причини виникнення малої соціальної групи. Теоретичні підходи дослідження групи у вітчизняній та зарубіжній психології. Ознаки, що характеризують малу групу: кількісний склад або розмір групи; індивідуальний склад або композиція; психологічний клімат, як переважаючий настрій групи; групові норми (правила поведінки членів групи).

Класифікація малих соціальних груп. Основні соціально-психологічні характеристики малої соціальної групи. Групова норма. Виміри групової структури: формально-статусна, соціометрична, комунікативна, референтна, експертна, ставлення до влади. Соціометрія як метод дослідження малої соціальної групи.

Ключові слова. Мала соціальна група, формальні та неформальні соціальні групи, психологічний клімат, групова норма, групова структура, референтна група, соціометрія.

Семінар 8. Соціально-психологічні характеристики малої групи. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 8, 10, 14, 18, 20.

Тема 3. Лідерство і керівництво у малих групах. 2(год).

Проблема управління соціальних груп. Поняття про лідерство та керівництво як персоніфіковані форми управління соціальних груп. Теорії походження лідерства і керівництва.

Лідерство та керівництво: єдність і розходження. Функції керівника. Стиль керівництва і проблеми ефективності групової діяльності. Характеристика стилів керівництва. Моделі типології лідерства. Індивідуально-психологічні характеристики керівника як чинник ефективного управління. Здібності керівника. Відмінності між лідером і керівником.

Ключові слова. Лідер, лідерство, керівник, авторитарний стиль, ліберальний стиль, демократичний стиль, харизматичний лідер, теорії лідерства, якості лідера та керівника.

Практична робота 2. Лідерство і керівництво у малих групах. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 8, 10, 14, 16, 18, 20.

Тема 4. Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності. 2(год).

Динамічні процеси в малій групі. Визначення поняття "групова динаміка". Прийняття групового рішення: прийняття рішення як теоретична проблема, прийняття рішення як практична проблема. Механізми розвитку (ідеосинкразійний кредит лідера; нормативний вплив меншості; внутрігруповий конфлікт; ефекти поляризації і зсуву до ризику).

Механізми стабілізації (конформність; сумісність і спрацьованість; згуртованість). Нормативний вплив у групі: вплив норм групової більшості, вплив норм меншості.

Ключові слова. Групова динаміка; групова згуртованість; феномен групового мислення („Group-think”); групова поляризація; феномен „зсуву до ризику”; міжособистісна сумісність; групова динаміка; інтеракціонізм, ідеосинкразійний кредит лідера; нормативний вплив меншості; внутрігруповий конфлікт; ефекти поляризації і зсуву до ризику, конформність; сумісність і спрацьованість; згуртованість.

Семінар 9. Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 8, 10, 14, 18, 20.

Змістовний модуль 4. Психологія великих соціальних груп і масових явищ.

Тема 1. Соціально-психологічні особливості великих соціальних груп. 2(год).

Психологічні характеристики великих соціальних груп та спільностей. Структура психології соціальних груп. Класифікація великих груп. Поділ великих групи на випадкові, стихійно сформовані і стійкі, довготривалі за своїм існуванням. Психологічні особливості організованих та неорганізованих соціальних груп. Методи дослідження психології великих соціальних груп.

Ключові слова. Маса, публіка, аудиторія, натовп, клас, соціальна страта, етнос, національний характер, національна свідомість, менталітет, національні стереотипи, етноцетризм.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 1, 10, 14, 18, 20, 22.

Тема 2. Психологічні особливості великих стійких груп. (2год)

Психологія соціальних класів. Сутність класів і класових відносин. Типологія соціальних класів. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної групи. Етнопсихологічні категорії. Поняття “національний характер” і “менталітет”. Психологічні особливості українського національного характеру.

Ключові слова. Соціальна страта, етнос, національний характер, національна свідомість, національна самосвідомість, менталітет, національні стереотипи, етноцетризм.

Семінар 10. Психологічні особливості великих стійких груп. (2год)

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 1, 10, 14, 18, 20, 22.

Тема 3. Психологічні особливості великих стихійних груп. 2(год).

Психологія стихійних груп: психологія мас. Масова поведінка та масова свідомість як соціальний феномен. Масові психічні стани та їх прояви. Загальні механізми стихійної поведінки. Масова агресія та її особливості Маса і її психологічні характеристики. Поведінка маси. Публіка як одна із форм стихійного угруповання. Поняття аудиторії.

Поняття натовпу та його основні ознаки. Психологічні властивості натовпу. Різновиди натовпу та їх характеристика. Механізми формування і склад натовпу. Основні властивості натовпу та особливості поведінки людини у натовпі. Прийоми управління та маніпуляції.

Ключові слова. Маса, публіка, аудиторія, натовп, зараження, конвенційний натовп, експресивний натовп, діючий натовп, повстанський натовп, масова поведінка, масова свідомість.

Семінар 11. Психологічні особливості великих стихійних груп. 2(год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 1, 10, 14, 18, 20, 22.

Тема 4. Психологія масових явищ. 2(год).

Традиції і звичаї як стійкі регулятори масової поведінки. Особливості масової комунікації і масової культури.

Громадська думка як виразник масової свідомості суспільства. Функції громадської думки: регулювання і пропонування певної поведінки, оцінювання подій і фактів. Найпоширеніші форми виявлення громадської думки - оцінка, скарга, порада, схвалення, побажання, незадоволення, осуд, несхвалення, незгода, протест.

Масовий настрій. Мода як форма стандартизованої масової поведінки людей, що виникає стихійно під впливом домінуючих у суспільстві настроїв, смаків, захоплень.

Соціально-психологічні особливості поширення чуток. Етапи психологічного впливу чуток: операційний (вплив суб'єкта), процесуальний (прийняття — неприйняття впливу об'єктом), результат (реакції у відповідь). Паніка як різновид масової поведінки. Наслідування, навіювання, зараження як фактори впливу та регуляції поведінки. Проблема соціального впливу у масі. Психологія маніпулювання масовою свідомістю.

Ключові слова. Наслідування, навіювання, зараження, громадська думка, масовий настрій, масова комунікація і масова культура, фактори виникнення паніки, профілактика чуток.

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 1, 10, 14, 18, 20, 22.

6. Контроль навчальних досягнень.

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів.

Вид діяльності студента	максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль I		Модуль II		Модуль III		Модуль IV	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4	4	4	4	4
Відвідування семінарів	1	3	3	3	3	3	3	2	2
Відвідування практичних занять	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Робота на семінарському занятті	10	1	10	2	20	2	20	1	10
Робота на практичному занятті	10	-	-	1	10	-	-	1	10
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	4	20	4	20	3	15
Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом		-	61	-	83	-	72	-	67
Максимальна кількість балів: 283									
Розрахунок коефіцієнта: 4,71									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентом знань.

Самостійна робота включає опрацювання даних питань та їх конспектування.

Змістовний модуль 1. Соціальна психологія як наука.

Тема 1. Предмет та завдання соціальної психології як науки.

1. Охарактеризуйте перші соціально-психологічні теорії:
 - а) психологія народів В. Вундта;
 - б) психологія мас Г. Ле Бона;
 - в) теорія інстинктів соціальної поведінки В. Мак Дугала.

Тема 2. Методологія та методи соціальної психології

1. Дайте загальну характеристику прикладної соціальної психології, вкажіть основні напрямки застосування прикладної соціальної психології.
2. Розкрийте поняття соціометрії як методу соціальної психології.

Тема 3. Особистість з погляду соціальної психології.

1. Проаналізуйте поняття соціального статусу і соціальної ролі, як моделі поведінки.
2. Прокоментуйте експеримент Ф. Зімбардо з приводу впливу соціальної ролі на ідентичність особистості

Тема 4. Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Проблема соціальної установки.

1. Розкрийте зміст понять: гендер, гендерні стереотипи, маскуліність, фемінінність, андрогінність.
2. Опишіть соціально-психологічну характеристику девіантної поведінки особистості.

Змістовний модуль 2. Соціально-психологічна характеристика спілкування.

Тема 1. Спілкування як феномен соціальної психології.

1. Розкрийте суть поняття «комунікативний простір»; чим спілкування відрізняється від простої передачі інформації за допомогою технічних пристроїв.
2. Дайте характеристику розуміючого слухання, назвіть основні типи слухачів.

Тема 2. Спілкування як комунікативний процес.

1. Опишіть комунікативні бар'єри та способи їх подолання.
2. Проведіть дослідження рівня розвитку комунікативних здібностей особистості (модифікація методики КОЗ-1, автори Синявський В.В., Федоришин Б.О.)

Тема 3. Перцептивна сторона спілкування.

1. Опишіть психологічні теорії, які пояснюють внутрішні механізми міжособистісної взаємодії (теорія обміну, психоаналітичний підхід, концепція символічного інтеракціонізму,).
2. Охарактеризуйте механізми міжособистісного сприйняття: «ідентифікація», «емпатія», «рефлексія», «каузальна атрибуція», «стереотипізація».

Тема 4. Спілкування як взаємодія і соціальний вплив у спілкуванні.

1. Проаналізуйте основні стратегії взаємодії у конфлікті: суперництво, компроміс, співробітництво, пристосування та уникнення
2. Проведіть дослідження емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні (за допомогою методики В. в. Бойко).

Змістовний модуль 3. Соціальна психологія груп.

Тема 1. Проблема групи у соціальній психології.

1. Розкрийте значення групових норм, санкцій і групових очікувань у процесі формування малої соціальної групи.
2. Проаналізуйте твердження: «факт присутності людей в одному місці не може визначати соціальну групу». Аргументуйте свою відповідь.

Тема 2. Соціально-психологічні характеристики малої групи.

1. Проаналізуйте етапи розвитку групи як колективу.
2. Діагностика психологічної атмосфери в колективі (Методика А.Фідлера) «Психологічний клімат».

Тема 3. Лідерство і керівництво у малих групах.

1. Соціально-психологічний портрет сучасного керівника (лідера): образ керівника (лідера) у суспільній свідомості сучасного суспільства.
2. Проведіть дослідження, визначивши індекс групової згуртованості за методикою Сішора.

Тема 4. Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності.

1. Опишіть феномен огрупування мислення та охарактеризуйте його вплив на прийняття групових рішень.
2. Розкрийте суть конформізму (нонконформізму) як соціально-психологічного явища у групі.

Змістовний модуль 4. Психологія великих соціальних груп і масових явищ.

Тема 1. Соціально-психологічні особливості великих соціальних груп.

1. Проаналізуйте класифікацію великих груп, запропоновану В. Е. Семеновим.
2. Розкрийте поняття класу як велику соціальну групу.

Тема 2. Психологічні особливості великих стійких груп.

1. Вкажіть психологічні особливості етнічних груп.
2. Напишіть есе, проаналізувавши головні риси українського національного характеру.

Тема 3. Психологічні особливості великих стихійних груп.

1. Опишіть феномени масовидної поведінки: натовп, паніка і їх вплив на поведінку людини (агресивний натовп: чинники виникнення, склад та основні етапи розвитку).
2. Розкрийте психологічні аспекти маніпуляції свідомістю і поведінкою людей в натовпі.

Тема 4. Психологія масових явищ.

1. Розкрийте умови і причини явища «деіндивідуалізація», опишіть вплив деіндивідуалізації на поведінку людини.
2. Вкажіть чинники, що детермінують виникнення масовидної стихійної поведінки

Загальні критерії оцінювання самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів включає опрацювання даних питань та їх конспектування. Оцінювання за тему здійснюється за 5-бальною шкалою. При оцінюванні студента за тему враховується опрацювання ним усіх питань з даної теми. При визначенні кількості балів за тему викладач керується такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Студент здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
4	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Студент виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати і робити висновки. У відповідях допущені несуттєві помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
3	Студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки, але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
2	Оцінюється завдання, що містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Студент виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення.
1	Оцінюється завдання, що містять знання у формі окремих фактів, елементарних уявлень, що відтворюють незначну частину навчального матеріалу, володіють окремими видами умінь на рівні копіювання зразка, виконання певної навчальної дії.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль проводиться за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і семінарських занять в письмовій формі. Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Модульний контроль проводиться в письмовій формі і містить 25 різних за формою тестів. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання виставляється 1 бал, за неправильну відповідь – 0 балів. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 25.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Семестровий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу. Контроль навчальної діяльності студентів здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання за 100-бальною шкалою.

Зарахування балів здійснюється за результатами поточного і модульного контролю якості знань студента протягом навчального року, якщо він виконав всі види навчальної роботи, передбачені навчальною програмою, без порушення встановлених термінів, успішно пройшов модульний контроль і набрав кількість балів, яка відповідає позитивній підсумковій семестровій модульній оцінці в діапазоні від 1 до 60 балів (включно), а результати підсумкового контролю (іспиту) оцінюються від 1 до 40 балів (включно). Підсумковий бал за екзамен складається з суми балів за виконання всіх завдань таким чином: завдання в питаннях від 1 до 30 – 1 бал; завдання в питаннях від 31 до 35 – 2 бали; максимальна кількість балів – 40 балів.

6.5. Орієнтований перелік питань для семестрового контролю.

1. Охарактеризуйте методи дослідження в соціальній психології.
2. Дайте визначення поняття групи в соціальній психології.
3. Дайте загальну характеристику та класифікацію великих соціальних груп.
4. Охарактеризуйте особливості розвитку вітчизняної соціальної психології
5. Вкажіть соціально-психологічні параметри, характеристики та ознаки малої групи.
6. Вкажіть особливості взаємозв'язків соціальної психології з іншими галузями знання.
7. Розкрийте психологічні особливості вербальної комунікації.
8. Проаналізуйте динамічні характеристики малої соціальної групи.
9. Охарактеризуйте психологічні особливості невербальної комунікації.
10. Вкажіть причини виникнення конфліктів. Охарактеризуйте типологію конфліктів.
11. Вкажіть основні функції соціальної психології.
12. Опишіть перцептивні механізми та ефекти спілкування.
13. Дайте визначення предмету соціальної психології, охарактеризуйте основні етапи її розвитку.
14. Розкрийте сутність поняття «аттюд» і «реальна поведінка». (Парадокс Р. Лапієра).
15. Охарактеризуйте особливості впливу норм групової більшості. (Експериментальні дослідження С.Аша, М.Шерифа, С.Мілграма).
16. Вкажіть причини та особливості виникнення паніки як масового явища.
17. Визначте структурні елементи соціальної установки за М. Смітом.
18. Опишіть психологічні особливості масових явищ.
19. Розкрийте сутність соціальної установки.
20. Проаналізуйте види і структурні характеристики малої групи.
21. Охарактеризуйте психологічні особливості етнічних груп.
22. Розкрийте сутність поняття: «індивід», «особистість» та «індивідуальність».
23. Вкажіть основні підходи та напрями у вивченні малої групи.
24. Охарактеризуйте психологію соціальних класів.
25. Проаналізуйте поняття особистості з погляду соціальної психології.
26. Розкрийте сутнісні ознаки малої соціальної групи.
27. Охарактеризуйте класифікацію великих соціальних груп.
28. Вкажіть соціально-психологічні ознаки групи та їх класифікацію.
29. Дайте визначення поняття великої соціальної групи та вкажіть її основні ознаки.
30. Вкажіть основні позитивні і негативні функції конфліктів у групі.
31. Охарактеризуйте навіювання як вид психологічного впливу.
32. Вкажіть функції спілкування Охарактеризуйте види спілкування.
33. Охарактеризуйте зараження як вид психологічного впливу.
34. Вкажіть основні характеристики спілкування.
35. Розкрийте сутність теорій походження лідерства.
36. Охарактеризуйте стратегії конфліктного спілкування. Вкажіть причини та шляхи подолання групових конфліктів.
37. Охарактеризуйте стилі поведінки в конфліктній ситуації.
38. Розкрийте зміст поняття спілкування як феномену соціальної психології.
39. Охарактеризуйте основні стилі спілкування.
40. Дайте характеристику теоріям та стилям лідерства.
41. Дайте психологічну характеристику натовпу та його видів; вкажіть особливості натовпу.
42. Проаналізуйте особливості керівництва і лідерства у групі.
43. Розкрийте психологічні особливості великих стихійних груп.
44. Опишіть основні види комунікативних бар'єрів.
45. Дайте характеристику психологічним особливостям етнічних груп.
46. Розкрийте сутність поняття «соціальна фасилітація та інгібіція» та особливості впливу групи на особистість.

6.6. Шкала відповідності оцінок.

Рейтингова Оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Дуже добре
C	75-81	Добре
D	69-74	Задовільно
E	60-68	Достатньо
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

7. Навчально-методична карта дисципліни «Соціальна психологія».

Разом: 120 год, лекції –30 год, семінарські заняття – 22 год, практичні заняття – 4, модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 56 год.

Тиждень																
Модулі	Змістовий модуль I.			Змістовий модуль II.				Змістовий модуль III.				Змістовий модуль IV				
Назва модуля	Соціальна психологія як наука.			Соціальна психологія спілкування та міжособистісних відносин				Соціальна психологія групової взаємодії				Психологія великих соціальних груп і масових явищ.				
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Дати																
Теми лекцій	Предмет та завдання соціальної психології як науки.	Особистість з погляду соціальної психології. Соціально-психологічні теорії особистості.	Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Проблема соціальної установки.	Спілкування як феномен соціальної психології.	Спілкування як комунікативний процес.	Спілкування як сприймання і розуміння людьми один одного.	Спілкування як взаємодія. Міжособистісний вплив у спілкуванні	Проблема групи у соціальній психології.	Соціально-психологічні характеристики малої групи.	Лідерство і керівництво у малих групах.	Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності.	Соціально-психологічні особливості великих соціальних груп.	Психологічні особливості великих стійких груп	Психологічні особливості великих стихійних груп.	Психологія масових явищ	
Теми семінарських і практичних занять	Предмет та завдання соціальної психології як науки.	Особистість з погляду соціальної психології. Соціально-психологічні теорії особистості.	Соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості. Проблема соціальної установки.	Спілкування як феномен соціальної психології.	Спілкування як комунікативний процес.	Спілкування як сприймання і розуміння людьми один одного.	Спілкування як взаємодія і соціальний вплив у спілкуванні.	Проблема групи у соціальній психології.	Соціально-психологічні характеристики малої групи.	Лідерство і керівництво у малих групах.	Проблема прийняття групового рішення. Психологія групової діяльності.		Психологічні особливості великих стійких груп	Психологічні особливості великих стихійних груп.	.	
Самост. Р.	Табл.			Табл.				Табл.				Табл.				
Види поточного контролю	Модульний контрольна робота 1			Модульна контрольна робота 2				Модульна контрольна робота 3				Модульна контрольна робота 4				
Підсумковий контроль	Екзамен															

8. Рекомендовані джерела.

Основна (базова) література:

1. Ануфрієва Н. М. Соціальна психологія: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Н.М. Ануфрієва, Т. М. Зелінська, Н. О. Єрмакова. - Київ: Каравела, 2021. - 370 с.
2. Поліщук В.М. Соціальна психологія. Навчальний посібник. Суми: ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2019 - 217с.
3. Ставицька С. О. Соціальна психологія: практикум: навч. посіб. / С. О. Ставицька, В. В. Волошина. – К.: Каравела, 2019. – 320 с.
4. Слюсаревський М. М., Хазратова Н. В. Соціальна психологія. Навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка. 2019. - 352 с.
5. Темрук О.В. Соціальна психологія: Практикум. Навч. посібник. Київ: Каравела, 2019. - 280 с.

Додаткова література:

1. Варій М.Й. Соціальна психіка нації. – Львів: СПОЛОМ, 2002. - 184 с.
2. Гапон Н. Соціальна психологія. Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – С.26-55.
3. Горностай П.П. Гендерний розвиток та гендерна ідентичність особистості особливості чоловічої та жіночої соціалізації // Гендерні студії : освітні перспективи. – К.: ТОВ Поліграфічний центр «Фоліант», 2003.
4. Джонсон Д. Соціальна психологія. Тренінг міжособистісного спілкування. – К.: Академія, 2003.
5. Долинська Л. В. Психологія конфлікту : навч. посіб. / Л.В. Долинська, Л.П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2014. – 304 с.
6. Зелінська Т. М. Амбівалентність особистості: навч. посіб. / Т.М. Зелінська. – К.: Каравела, 2014. – 256 с.
7. Занюк Сергій Степанович. Психологія мотивації: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. – К. : Либідь, 2002. – 303с.
8. Канівець Т.М. Лекційний матеріал до курсу «Спецпрактикум з соціальної психології»: Навч. Посіб. для студентів ВНЗ. – Чернівці, 2015. – 132 с.
9. Козляковський П.А. Соціальна психологія: Курс лекцій. Практикум. Хрестоматія. – Миколаїв: Миколаївський держ. ун-т, 2005.
10. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / М.Н. Корнев, А.Б. Коваленко. – К.: «Геопринт», 2006. – 400 с.
11. Кравець Р.С. Ораторське мистецтво: підручник / Р.С. Кравець. - К.: Алерта, 2014 - 238 с.
12. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник / В. М. Манакін. - Київ: Академія, 2012. - 288 с. - (Альма-матер).
13. Москаленко В.В. Соціальна психологія. [Підручник для студ. вищих навч. закладів. Вид. 2-е доп. та випр.] / В.В. Москаленко. - К.: Центр учбової літератури, 2008 – 688 с.
14. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: Навчальний посібник / Орбан-Лембрик Л.Е. – Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 528с.
15. Орбан-Лембрик, Л. Е. Соціальна психологія: підручник У 2 кн. Кн. 2: Соціальна психологія груп. Прикладна психологія/ Л. Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 464 с.
16. Основи конфліктології: навчальний посібник / А. М. Гірник. - Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. - 222 с.
17. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера [Текст]: навчальний посібник / О. О. Нестуля. - Київ: Знання, 2013. - 287 с. –

18. Психологічна енциклопедія / Авт.-упоряд. О.М. Степанов. – К.: «Академвидав», 2006. – 855 с.
19. Практикум із соціальної психології. Зелінська Т. М., Михайлова І. В., Демерс А. Е. Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2016. — 232 с.
20. Соціальна психологія: навчальний посібник / О. В. Волянська, А. М. Ніколаєвська - Київ: Знання, 2008. - 275 с.
21. Соціальна психологія у термінах і поняттях. Навчальний посібник / Г. М. Закалик, Ю. М. Терлецька, Н. М. Шувар. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. -132 с.
22. Соціальна психологія: Хрестоматія. Навч. посібник. Схвалено НМР НПУ ім. М.П. Драгоманова. С.О. Ставицька, Д.Д. Отич та ін. – К.: Каравела, 2018. – 330 с.
23. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / [за заг. ред. В. М. Пічі]. – К.: Каравела, 2002.
24. Темрук О. В. Соціальна психологія: Практикум. Навч. посібник. Київ: Каравела, 2018. - 280 с.
25. Трухін І. О. Соціальна психологія спілкування: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 335 с.
26. Фальковська Л.М., Шмиглюк О.Г. Методичні рекомендації з курсу «Соціальна психологія»/ [уклад. Фальковська Л.М., Шмиглюк О.Г.] – Житомир, 2015. – 95 с.
27. Філоненко М.М. Психологія спілкування. [Підручник для студ. вищих навч. закладів] / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
28. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
29. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. – 182 с.
30. Шевченко Н.Ф., Калюжна Є.М. Шлях до «Я-відкриття» / Н.Ф.Шевченко, Є.М.Калюжна. – Запоріжжя: Інтерпрінт, 2007. – 124 с.